

Understanding Shemitat Kesafim

I. Why differentiate between Jews and Nonjews?

1. דברים פרשת ראה פרק טו

- (א) מקץ שבע שנים תעשה שמטה:
(ב) וזה דבר השמטה שמוט כל בעל משה ידו אשר ישה ברהו לא יגש את רעהו ואת אחיו כי קרא שמטה ליקוק;
(ג) את הנכרי תגש ואשר יהיה לך את אחיך תשמט ידך:

2. דברים פרשת כי תצא פרק כג

- (כ) לא תשיך לאחריך נשך כסף נשך אכל נשך כל דבר אשר ישה:
(כא) לנכרי תשיך ולאחריך לא תשיך למען יברכך יקוק אלהיך בכל משלח ידך על הארץ אשר אתה בא שמה לרשתה:

3. רש"י דברים פרשת ראה פרק טו

- (ג) את הנכרי תיגוש - זו מצות עשה:

4. רש"י דברים פרשת כי תצא פרק כג

- (כא) לנכרי תשיך - ולא לאחריך. לאו הבא מכלל עשה, עשה, לעבור עליו בשניי לאוין ועשה:

5. רמב"ן דברים פרשת ראה פרק טו

- (ג) את הנכרי תגש - זו מצות עשה, לשון רש"י מספרי (ראה קל). ופירושו מצות עשה באחריך, הנכרי תגוש ולא אחריך, ולא שבא מכלל עשה עשה. ולפי ששינוי שם (ספרי קט) לא יגוש, ליתן עליו לא תעשה, חזרו ושנו את הנכרי תגוש זו מצות עשה, לומר שעובר עליו בעשה ולא תעשה. וכך אמרו שם (ספרי תצא קט) לנכרי תשיך (להלן כג כא), מצות עשה, ולאחריך לא תשיך, זו מצות לא תעשה, והוא כמו שפירשנו מצות עשה באחריך, וכך פירש שם רש"י, לא שיהיה מצוה להלוות לנכרי ברבית כלל, וכן מוכח בגמרא בפרק איזהו נשך (ב"מ ע ב). והרב רבי משה (הל' מלוה ולוה פ"א ה"ב ושם פ"ה ה"א) עשאן שתיהן מצות ממש, לנגוש את הנכרי ולהלוותו ברבית, טעה בלשון הזה השנוי בספרי.

6. רמב"ם הלכות מלוה ולוה פרק א הלכה ב

- כל הנוגש העני והוא יודע שאין לו מה יחזיר לו עובר בלא תעשה שנאמר לא תהיה לו כנושה, ומצות עשה לנגוש את העכו"ם ולהצר לו שנאמר "לנכרי תגוש" מפי השמועה למדו שזו מצות עשה.

7. רמב"ם הלכות מלוה ולוה פרק ה הלכה א

- העכו"ם וגר תושב לויין מהן ומלוין אותן ברבית שנאמר "לא תשיך לאחריך" לאחריך אסור ולשאר העולם מותר, ומצות עשה להשיך לעכו"ם שנאמר "לנכרי תשיך" מפי השמועה למדו שזו מצות עשה וזהו דין תורה. +/השגת הראב"ד/ ומצות עשה להשיך וכו' עד וזהו דין תורה. א"א אני לא מצאתי שמועה זו ואולי טעה במה שמצא בספרי (פרשת כי תצא) שנאמר שם לנכרי תשיך זו מצות עשה ופירושו משום דהוה ליה לאו הבא מכלל עשה שלא ישיך לישראל עכ"ל. +

8. רמב"ן דברים פרשת כי תצא פרק כג

וביאר בכאן שיהיה רבית הנכרי מותר, ולא הזכיר כן בגזל ובגנבה כמו שאמרו (ב"ק קיג ב) גזל גוי אסור. אבל הרבית שהוא נעשה לדעת שניהם וברצונם לא נאסר אלא מצד האחווה והחסד, כמו שצוה (ויקרא יט יח) ואהבת לרעך כמוך, וכמו שאמר (לעיל טו ט) השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל וגו', ועל כן אמר למען יברכך ה' אלהיך - כי חסד ורחמים יעשה עם אחיו כאשר ילוננו בלא רבית ותחשב לו לצדקה. וכן השמיטה חסד באחים, לכך אמר (שם פסוק ג) את הנכרי תגוש, וקבע לו ברכה, כי הכתוב לא יזכיר הברכה רק בצדקה ובחסדים, לא בגזל ובגנבה ובאונאה:

II. Connection between the Two Aspects of Shemittah

9. תלמוד בבלי מסכת גיטין דף לו עמוד א

דתינא, רבי אומר: גוזה דבר השמיטה שמוט - בשתי שמיטות הכתוב מדבר, אחת שמיטת קרקע ואחת שמיטת כספים, בזמן שאתה משמט קרקע - אתה משמט כספים, בזמן שאי אתה משמט קרקע - אי אתה משמט כספים;

10. ספר החינוך פרשת אם כסף מצוה פד

משרשי המצוה, לקבוע בלבנו ולצייר ציור חזק במחשבתנו ענין חדוש העולם כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ [שמות כ', י"א], וביום השביעי שלא ברא דבר הכתיב מנוחה על עצמו. ולמען הסיר ולעקור ולשרש מרעיונינו דבר הקדמות אשר יאמינו הכופרים בתורה ובו יהרסו כל פנותיה ויפרצו חומותיה, באה חובה עלינו להוציא כל זמנינו יום יום ושנה שנה על דבר זה למנות שש שנים ולשבות בשביעית, ובכן לא יתפרד הענין לעולם מבין עינינו תמיד, והוא כענין שאנו מוציאים ימי השבוע בששת ימי עבודה ויום מנוחה. ולכן צויה ברוך הוא להפקיר כל מה שתוציא הארץ בשנה זו מלבד השביתה בה, כדי שיזכור האדם כי הארץ שמוציאה אליו הפירות בכל שנה ושנה לא בכוחה וסגולתה תוציא אותם, כי יש אדון עליה ועל אדוניה. וכשהוא חפץ הוא מצוה אליו להפקירם.

ועוד יש תועלת נמצא בדבר לקנות בזה מדת הותרנות, כי אין נדיב כנותן מבלי תקוה אל הגמול. ועוד יש תועלת אחר נמצא בזה האדם שיוסיף האדם בטחון בשם ברוך הוא, כי כל המוצא עם לבבו לתת ולהפקיר לעולם כל גדולי קרקעותיו ונחלת אבותיו הגדלים בכל שנה אחת, ומלומד בכך הוא וכל המשפחה כל ימיו, לא תחזק בו לעולם מדת הכילות הרבה ולא מיעוט הבטחון.

11. ספר החינוך פרשת ראה מצוה תעז

כבר כתבתי בכסף תלוא במצות שביעית עשה רביעי בסימן ס"ט [מצוה פ"ד] מה שידעתי בשורש המצוה, ושמטת כספים גם כן אחר אותו הטעם נמשך, ללמד נפשנו במדות המעולות מדת הנדיבות ועין טוב, ונקבע בלבנו הבטחון הגדול בשם ברוך הוא, ואז תכשר נפשנו לקבל טוב מאת אדון הכל כלול הברכה והרחמים. וגם נמצא מזה גדר חזק ומחיצה של ברזל להתרחק מאד מן הגזל ומן החמדה בכל אשר לרענו, כי נשא קל וחומר בנפשנו לאמר, אפילו הליתיו ממנוי והגיע שנת השמטה אמרה תורה להשמיט בידו המלוה, שלא לגזול ושלא לחמוס משלו לא כל שכן שראוי לי להתרחק עד הקצה האחרון.

12. Rav S. R. Hirsch Devarim 15:2

Already in Exodus and Leviticus, the character of the Sabbath Year is conferred on every every seventh year, as being a part of the great Yovel institution; a year of acknowledging G-d as being the real Lord and owner of the Land. For its duration all Man's mastery of the soil comes to a halt, no field or orchard is worked, no harvest brought home, but all that the soil produces by itself becomes the property of all men and animals. Now here one final result still emanates from G-d's rights of possession of the soil which is the means of our existence. At the moment that the Sabbath Year ends it makes us look on G-d

and acknowledge Him as being the Lord over and having the disposal of our fortune altogether and obliges, in the Name of the G-d Whose Rule every blade of grass has proclaimed for a full year, every creditor to forego every justified claim for any debt which is due to be paid and has no hitherto been settled. The fact that שביעית משמטת בסופה, that this releasing of claims for debts by the Sabbath Year being effected just at its last moment and that, according to the general opinion, the שמיטת כספים and שמיטת קרקע are connected with Yovel...makes, so we believe, שמיטת כספים be considered as the consequence of קרקע שמיטת.

13. ספר מורה הנבוכים חלק ג פרק לט

ואמנם כל המצות אשר ספרנום בהלכות שמיטה ויובל מהם לחמלה על בני אדם והרחבה לבני אדם כולם, כמו שאמר ואכלו אביוני עמך ויתרם תאכל וגו', ושתוסיף הארץ תבואתה ותתחזק בעמדה שמוטה, ומהם חנינה בעבדים ועניים כלומר השמטת כספים והשמטת עבדים, ומהם עיון בתקון הפרנסה והכלכלה על ההתמדה, והוא היות הארץ כולה שמורה לבעלים אי אפשר בה מכירה לצמיתות, והארץ לא תמכר לצמיתות, וישאר ממון האדם שמור עליו ועל יורשיו...

14. רב אליעזר מלמד פניני הלכה הלכות שמיטה ויובל

מצווה זו מתקיימת בסוף שנת השמיטה, שבתום השנה שבה כל בעלי השדות שמטו את הפירות שבשדותיהם, כאשר החמה שוקעת ושנת השמיטה מסתיימת, גם ההלוואות נשמטות ופוקעות. שנאמר: "מִקֵּץ שִׁבְעַת שָׁנִים תַּעֲשֶׂה שְׁמִטָּה"....

מגמת המצווה לסייע לעניים שלא הצליחו לשלם את חובם, שאחת לשבע שנים יוכלו להשתחרר מעול החובות שֶׁהִשְׁתַּדְּרוּ עַל צוּאָרָם. וקבעה התורה את זמן פקיעת החובות בתום השנה השביעית, כדי שיוכלו להתחיל מחדש את מחזור שבע השנים כשהם משוחררים מעול החובות.

III. Takkana of Pruzbul

15. תלמוד בבלי מסכת גיטין דף לו עמוד א

הלל התקין פרוסבול וכו'. תנן התם: פרוסבול אינו משמט, זה אחד מן הדברים שהתקין הלל הזקן, שראה את העם שנמנעו מלהלוות זה את זה ועברו על מה שכתוב בתורה בהשמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל וגו', עמד והתקין פרוסבול; וזה הוא גופו של פרוסבול: מוסרני לכם פלוני דיינין שבמקום פלוני, שכל חוב שיש לי אצל פלוני שאגבנו כל זמן שארצה, והדיינים חותמים למטה או העדים.